

ІНВЕСТИЦІЙНА НЕБЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

**ШАБІНСЬКИЙ О.В., к.е.н., доцент,
АКАДЕМІЯ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

Інвестиційна небезпека як складова загрози економічній безпеці України. Досліджені методологічні підходи з питань запобігання інвестиційної небезпеки підприємств агропромислового комплексу з позицій розгляду її як складової загрози загальної економічної безпеки України. Запропоновані напрями впровадження безризикових видів інвестицій в АПК.

Investment danger as constituent of threat of economic security of Ukraine. Investigational methodological approaches are on questions prevention of investment danger of enterprises of agroindustrial complex from position of consideration of her as component threat of general economic security of Ukraine. Directions of introduction of riskfree types of investments are offered in APK.

Постановка проблеми. Економічна безпека в АПК — це складна комплексна система, яка включає також і потенційну, кількісно визначену можливість втрат, ризику для успішної реалізації інвестиційної політики. Навіть якісний аналіз інвестиційної небезпеки повинен включати як аспект визначення тих чи інших видів небезпек, виявлення можливостей причин їх виникнення, аналіз можливих наслідків їх реалізації і пропозицій для мінімізації виявлення небезпеки, так і кількісний результат — вартісну оцінку всіх заходів для мінімізації інвестиційної небезпеки. Подолати наслідки економічної небезпеки можна лише за умови реалізації державної політики, спрямованої на розвиток інвестиційної політики економічного зростання. Розширення інвестиційних можливостей галузі за всіма напрямками агропромислового виробництва, удосконалення податкової, цінової, фінансово-кредитної політики, системи державного регулювання буде впливати на усунення загрози економічній безпеці агропромислового комплексу. Розв'язання проблеми інвестиційної небезпеки буде сприяти усуненню загрози економічній безпеці не тільки на рівні підприємства, а й регіону і України в цілому. В цьому аспекті дослідження питань впливу інвестиційної небезпеки на загрозу економічній безпеці в Україні є надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Теоретичні та практичні дослідження з питань інвестиційного розвитку АПК знаходяться в центрі уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Серед них необхідно зазначити С.О. Юшина, М.І. Кісіль,

В.В. Бочарова, О.Г. Мельника, І.П. Гайдуцького, І. Бланка, П. Друкера, С. Ільєнкової та ін., які велику увагу приділяють розкриттю питань інвестиційної діяльності в АПК та проблем інвестиційних ризиків. Так, Кісіль М.І. [4] відмічає активізацію інвестиційних процесів у сільському господарстві: якщо в 2005 р. обсяг інвестицій в основний капітал сільського господарства у фактичних цінах склав 4,9 млрд грн, то в 2011 р. 18 млрд грн, що в 3,1 раза більше. В своїй роботі Гриньова В.М. і ін. [3] відмічають, що динаміка інвестицій в основний капітал галузі свідчить про підвищення інвестиційної привабливості підприємств, поліпшення інвестиційного клімату в цілому в державі.

В роботах Юшина С.О. [7], Мельника О.Г. [6] розглядаються питання оцінки інвестицій, що супроводжуються ризиками, та представлені новітні методологічні підходи до висвітлення оцінки цих питань. В економічно розвинутих країнах питома вага витрат на науково-технічні розробки становить біля 3 % ВВП, тоді як в Україні — майже втричі менше. Зменшення інвестиційних вкладень автори пояснюють перш за все посиленням податкового навантаження, недосконалістю митної, цінової, фінансово-кредитної політики, скороченням державних інвестицій.

Але поряд з цим залишається велике коло нерозкритих питань, пов'язаних з висвітленням проблем інвестиційних ризиків в АПК, які безпосередньо впливають на економічну безпеку цієї галузі. Ці питання потребують свого розкриття.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є визначення основних напрямів усунення інвестиційної небезпеки як складової загрози економічної безпеки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під інвестиційною діяльністю розуміються вкладення інвестицій і здійснення практичних дій для одержання прибутку або іншого корисного ефекту. Інвестиції в основний капітал здійснюються в формі капітальних вкладень і включають в себе витрати на нове будівництво, розширення, реконструкцію і технічне переустаткування діючих підприємств, придбання устаткування, інструменту та інвентаря і ін. витрати капітального характеру [4].

Отже, в результаті інвестиційної діяльності, як було сказано вище, підприємство отримує прибуток, в результаті чого визначається ефективність інвестиційних витрат, тобто це розраховується за класичною формулою:

$$E_i = \frac{P}{I_b}, \quad (1)$$

де E_i — ефективність інвестицій;

П — прибуток, отриманий в результаті інвестицій;

Ів — інвестиційні витрати.

На агропідприємствах інвестиції у виробничі об'єкти здійснюються в різних формах. Для обліку, аналізу і планування вони класифікуються за окремими ознаками.

З метою більш глибокого розкриття теми наших досліджень ми зупинимося на характеристичні ознаки за рівнем інвестиційного ризику. За цією ознакою виділяються наступні види інвестицій: безбиткові інвестиції, які характеризують вкладення в об'єкти інвестування, за якими відсутній реальний ризик втрати очікуваного доходу, і практично гарантують одержання реального прибутку; низькоризикові інвестиції, які характеризують вкладення капіталу в об'єкти, ризик за якими нижче середньоринкового рівня; середньоризикові інвестиції, ризик за якими відповідає середньоринковому рівню, та високоризикові інвестиції, які свідчать, що рівень ризику за об'єктами даної групи вище середньоринкового. Для агропідприємств в сучасних умовах господарювання найбільш доцільними та такими, що гарантують усунення загрози економічної безпеки галузі, є безризикові інвестиції.

При цьому необхідно кожному підприємству розробити таку інвестиційну політику, яка б найбільш відповідала його вимогам. Інвестиційна політика — складова частина загальної фінансової стратегії підприємства, яка заключається у виборі і реалізації найбільш раціональних шляхів розширення і відновлення виробничого потенціалу. При розробці інвестиційної політики необхідно враховувати досягнення науково-технічного і соціального ефекту з інвестування. До реалізації приймаються ті мікропідприємства з інвестування, які забезпечать підприємству максимальну ефективність і одержання найбільшого прибутку на вкладений капітал при мінімальних інвестиційних витратах.

Крім того при розробці інвестиційної політики необхідно передбачити забезпечення мінімізації інвестиційних ризиків, пов'язаних із реалізацією конкретних заходів, враховуючи, що ризики можуть бути як комерційного (будівельні, виробничі, транспортні і ін.), так і некомерційного (стихійні лиха, аварії, безпорядки) характеру. Перші можуть бути знижені підприємствами-замовниками і залученими інвесторами, як правило, шляхом створення фінансових ресурсів і комерційного страхування, другі — як правило, виключно за рахунок страхування інвестицій.

В процесі розробки інвестиційної політики необхідно передбачити і забезпечити ліквідність інвестицій, якщо можуть виникнути зміни зовнішнього інвестиційного середовища, кон'юнктури ринку, стратегії розвитку підприємства в наступному періоді. Тому за окремими об'єктами інвестування може суттєво знизитися дохідність, що негативно вплине на загальну інвестиційну привабливість підприємства [5]. Вплив таких негативних факторів необхідно передбачити і приймати рішення про своєчасний вихід із неефективних проектів. З цією метою за кожним інвестуємим об'єктом необхідно оцінити рівень ліквідності за формулою, яку радить приміновати В.В. Бочаров [1]:

$$Клі = \frac{ППм}{ППр} , \quad (2)$$

де $Клі$ — коефіцієнт ліквідності інвестицій;

$ППм$ — технічний період перетворення конкретного об'єкта інвестування в грошові засоби (нормативний термін технічного періоду 7 днів);

$ППр$ — розрахунковий період перетворення конкретного об'єкта інвестування в грошові засоби.

Оскільки існують і технічний і можливий періоди перетворення конкретного об'єкта інвестування в грошові засоби, то автор рекомендує визначити розрахунковий період ($ППр$) за формулою:

$$ППр = ППм - ППм, \quad (3)$$

де $ППм$ — можливий період перетворення конкретного об'єкта інвестування в грошові засоби.

Якщо можливий період прийняти за два місяці (60 днів), то тоді розрахунковий період перетворення конкретного об'єкта інвестування в грошові засоби буде визначено так:

$$ППр = 60 - 7 = 53 \text{ дні.}$$

За таких умов коефіцієнт ліквідності інвестицій буде дорівнювати:

$$Клі = \frac{7}{53} = 0,132.$$

За результатами оцінки здійснюється порівняння проектів за критерієм їх ліквідності. Для реалізації відбираються ті з них, які мають максимальний рівень ліквідності. Отже, за цим показником —

коефіцієнтом ліквідності інвестицій — буде усунено ризик інвестиційної небезпеки.

У таблиці 1 зазначені критичні параметри інвестиційного процесу щодо АПК, чітка конкретизація застосування яких у ході реалізації державної інвестиційної політики сприяли б формуванню належних умов для економічного росту.

Результати оцінки небезпеки в окремих інвестиційних проектах щодо АПК дозволять кількісно оцінити їхні рівні. У цих цілях, на наш погляд, можуть використовуватися такі критерії оцінки:

— безпечні інвестиційні проекти — у закордонній практиці до таких інвестицій відносять короткострокові державні облігації; в умовах українського інвестиційного ринку аналогічні фондові інструменти можуть вважатися безпечними з великою часткою умовності; під час зміни таких фондових інструментів їх швидше можна буде назвати об'єктами інвестування з найменшим рівнем небезпеки;

— інвестиційні проекти з рівнем припустимої небезпеки — критерієм рівня припустимої небезпеки може виступати можливість втрати всієї суми розрахункового чистого прибутку інвестиційного проекту в галузь;

— інвестиційні проекти з рівнем критичної небезпеки — у цьому випадку критерієм рівня небезпеки може виступати можливість втрати не тільки прибутку від агробізнесу, але й усієї суми розрахункового валового доходу інвестиційного проекту;

— інвестиційні проекти з рівнем катастрофічної небезпеки — критерієм цього рівня небезпеки виступає можливість втрати усіх активів інвестора в результаті банкрутства агроформування.

Інвестиційні ресурси — важливий економічний фактор, проте ще важливіше, аби вони трансформувалися в інвестиційний потенціал. Це запорука розвитку інвестиційного процесу. Він формується із багатьох складових (вкладення інвестицій, використання вкладених коштів тощо). Усі вони однаково важливі, проте кожна виконує свою специфічну функцію. Від початку до закінчення інвестиційного циклу різні складові взаємоперетворюються одна в одну, в результаті чого інвестиційний потенціал або зростає, або зменшується. Безперервність інвестиційних циклів сприяє зростанню економіки сільськогосподарської галузі. Переривання, яке останнім часом спостерігається в економіці України, уповільнює темпи економічного зростання, призводить до зменшення абсолютних обсягів виробництва валового внутрішнього продукту.

Таблиця 1

**Критичні параметри інвестиційної функції держави щодо АПК
для забезпечення інвестиційної безпеки**

Параметр	Ступінь впливу параметра	Міра параметра
Інвестиційна політика держави в аграрному секторі економіки	Формує стратегію інвестиційного процесу в галузі	Ефективність інвестиційної політики вимірюється економічним зростанням економіки галузі
Механізм реалізації інвестиційної політики держави в аграрному секторі економіки	Формує умови реалізації інвестиційної політики в галузі	Достатність фінансових засобів агропідприємств для самофінансування
Законодавство про підприємництво відповідно до АПК	Формує умови ведення агробізнесу	Достатність правових умов
Інвестиційне законодавство відповідно до АПК	Формує умови інвестиційного процесу галузі	Достатність фінансових законодавств щодо АПК
Джерела інвестицій в АПК	Фермерські господарства, юридичні особи, внутрішні й зовнішні інвестори забезпечують галузь фінансовими ресурсами	Достатній платоспроможний попит сімейних господарств і юридичних осіб
Обсяг інвестицій в АПК	Достатній обсяг інвестиційних ресурсів забезпечує динамічне зростання агровиробництва та засобів виробництва	Достатність інвестиційних ресурсів для галузі
Процес агровиробництва	Забезпечує реалізацію інвестиційного потенціалу галузі	Достатня ефективність реалізації інвестицій в галузі
Інвестиційна небезпека	Висока інвестиційна небезпека знижує інвестиційний потенціал	Прийнятний рівень ризику для вкладення інвестицій в галузь

Кожна галузь економіки має свою тривалість інвестиційного циклу, що спричиняє різну швидкість обороту капіталу. Вкладення коштів у розвиток засобів виробництва веде до уповільнення обороту капіталу, а в розвиток виробництва товарів споживання, навпаки — до збільшення швидкості обороту. Слід прагнути оптимального розвитку і першого, і другого підрозділів суспільного виробництва. В сучасних умовах в Україні інвестиційні кошти вкладаються в основному в галузі, в яких капітал обертається найшвидше. Така незбалансованість інвестування призведе до того, що невдовзі ці вкладення перестануть бути гарантією швидкого повернення інвестицій із приростом.

Ще одна гостра для безпеки сільськогосподарської галузі України інвестиційна проблема пов'язана з поверненням інвестицій у грошовій формі. Щоб вкладені у виробництво інвестиції повернулися в грошовій формі і принесли очікуваний прибуток, потрібен певний час. Однак для фінансування бюджету нашої державі гроші потрібні, як правило, невідкладно. Це є головною причиною того, що законодавча влада ніяк не може встановити низькі ставки податків для залучення інвестицій, адже фактично це означатиме вилучення коштів із джерел фінансування державного бюджету. Проте усунути цю суперечність необхідно якнайшвидше, інакше інвестиційний процес ще довго не буде фактором економічного зростання.

Для економічної безпеки надзвичайно важливо, щоб подальша трансформація української економіки базувалася на системі гарантій. Стосовно ж інвестиційного процесу, то для нього головним критерієм такої системи гарантій є його критична маса, достатня для подолання спаду виробництва, забезпечення економічної стабілізації та зростання. Система гарантій інвестиційного процесу повинна спиратися на фінансові гарантії функціонування агропідприємств. Отже, необхідно змінити сам підхід до формування джерел фінансування державного бюджету. Передусім слід створити умови, за яких агропідприємства були б спроможними забезпечити самофінансування виробничого процесу. Це дасть їм змогу зміцнити, створити нові робочі місця, вчасно сплачувати заробітну плату, що підвищить платоспроможний попит населення і формуватимуться постійні джерела поповнення державного бюджету.

Одним з основних факторів, який не сприяє забезпеченню економічної безпеки, є відсутність довіри до держави та недержавних інституціональних інвесторів — довірчих товариств, інвестиційних і страхових компаній та фондів, банків. Повернення довіри — тривалий процес, а говорити про його прояви на сьогодні немає підстав. Тому

інвестиційна підтримка агропідприємств повинна здійснюватися на основі створення таких умов господарювання, які б забезпечували можливість агропідприємствам самостійно акумулювати кошти для інвестицій у виробничу сферу. Здійснення крупних інвестиційних проєктів потребує об'єднання коштів агропідприємств, у зв'язку з чим необхідно стимулювати створення інтегрованих господарсько-фінансових структур, які б забезпечували накопичення необхідних коштів.

Висновки. Як показали наші дослідження, досягти інвестиційної безпеки, яка, в свою чергу, є складовою економічної безпеки держави, можна перш за все розробкою для кожного підприємства такої інвестиційної політики, яка б враховувала особливості галузі, фінансове положення підприємства, його загальну фінансову стратегію, забезпечувала мінімізацію інвестиційних ризиків. Одна з проблем забезпечення інвестиційної безпеки — найшвидше перетворення інвестицій у грошові засоби або повернення інвестицій у грошовій формі і забезпечення від інвестицій очікуваного прибутку. Для цього агропідприємства повинні забезпечити собі систему фінансових гарантій їх функціонування — забезпечити самофінансування виробничого процесу.

Література.

1. Бочаров В.В. Инвестиционный менеджмент: учебное пособие / В.В. Бочаров. – Санкт-Петербург. – Москва. – Харьков. – Минск, 2000. – 152 с.
2. Гайдучський І.П. Характерні риси та економічні пріоритети прямого іноземного інвестування в країнах СНД / І.П. Гайдучський // Економіка АПК. – 2011. – №1. – С.155-158.
3. Гриньова В.М. Інвестування: [підручник] / В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда. – К.: Знання, 2008. – 452 с.
4. Кісіль М.І. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства / М.І. Кісіль // Економіка АПК. – 2012. – №9. – С.36-39.
5. Кириленко І.Г. Аграрна реформа в Україні: надбання, проблеми / І.Г. Кириленко // Економіка АПК. – 2005. – №5. – С.8-14.
6. Мельник О.Г. Методичні положення з експрес-діагностики загрози банкрутства підприємства / О.Г. Мельник // Фінанси України. – 2010. – №6. – С.108-112.
7. Юшин С.О. Ідентифікаційна діагностика практичних і стратегічних ризиків аграрних підприємств / С.О. Юшин // Економіка АПК. – 2012. – №6. – С.65-74.